

ИЗЛАЗИ

четвртом и недељом

ЦЕНА

ЗА 1 МЕСЕЦ 1 ДИНАР
ИЛИ 1 КРУНА

Претплату примају све поште
у Србији и иностранству.

ЗВЕЗДА

ПОРОДИЧНИ ЛИСТ

Претплату треба слати:
Стеви М. Веселиновићу
проф. Богословије

НЕПЛАЋЕНА ПИСМА
НЕ ПРИМАЈУ СЕ

Рукописи не враћају се.

УРЕДНИШТВО СЕ НАЛАЗИ:
Кнежев Споменик бр. 9.

БРОЈ 15 НР. ДИН.

БРОЈ 15 НР. ДИН.

БЕГ АЛИ-БЕГ И АЈКА АТЛАГИЋА

Из „Књиге о љубави.“

Бег Али-бег у тамбуру куца
Испод двора Ајке Атлагића:
„У маглу се сунце заронило,
„А по цвећу дробне сузе пале, —
„Казуј мени, лепото девојко,
„Што си тужна, што си невесела,
„К'о алкатмер када јесен дође?“
Проговара Ајка са пенџера:
„Не питај ме, момче аџамија,
Не питај ме не зледи ми ране,
„Сву сам срећу синоћ изгубила:
„Бег Селим-бег мене оставио,
„Испросио Фату Фејзагину.“
Ал' зајеца ситна тамбурица,
И заплака момче аџамија:
„Знам ти дерте, знам ти муханете,
„Боловаћеш, нећеш преболети:
„Срце ти је стеном постануло,
„А под стеном гуја присојкиња,
„Зубом гризе, а отровом трује,
„Троваће те до суднога данка;
„Тих сам јада и ја с тебе дост'о,
„Ал' сад, Ајка, нека ти је просто!

Милорад Ј. Митровић.

УЧИТЕЉ КЊИЖЕВНОСТИ

— А. ЧЕХОВА —

I.

Зачу се топот коњских копита, о дрвени под;
из коњушнице изведоше најпре вранца Графа Ну-
лина, на после белог Великана, па онда сестру
његову Мајку... Беху то све красни и скупочени
коњи. Старац Шељостов оседла Великана, па се
окрете својој кћери Маши и рече:

— Е, Марија Годфрија, седај! Опа!

Марија Шељостова беше најмлађа у породици;
имала је већ 18 година, али у породици је још

једнако сматраше маленом, па је за то сви зваху
Мањом и Мањусом; али после тога кад у град дође
неки циркус, који је она походила усрдно, — сви
је стадоше називати Маријом Годфрија.

— Опа! викну она и скочи на Великана.

Њена сестра Варја седе на Мајку, Накитин —
на Графа Нулина, официри — на своје коње, па
се тако отеже на дуго, лепа кавалкада, шарена од
белих официрских блуза и црних амазонки. Из дво-
ришта изидоше ходом.

Кад су уседали на коње и излазили на улицу
Накитин опази да Мањусја само на њега погледа.
Врижно је гледала она и њега и Графа Нулина па
је говорила:

— Сергије Васиљичу! држите ви њега увек на
узди. Недајте му да зазире. Он се притвара.

И сад, да ли с тога, што је њен Великан био
у великој дружби с Графом Нулином, или је то
било само случајно, тек, она је и сад као и јуче и
прекјуче за све време јахала напореда с Никити-
ном. И он је гледао њен мали и стројни стас
како седи на поноситој белој животињи; на њено
госпоцко држање; на цилиндар, који јој није доли-
ковао и чинио је старијом, него што је била у
ствари; гледао је радосно, задовољно, поносито; слу-
шао је и мало разумевао што говори, и најпосле је
намислио:

„Ево поштене речи: кунем се Богом да се нећу
снебивати него ћу се још данас објаснити, с њом“...

Било је седам часова у вече. То је време кад
бела акација мирише тако силно, да ваздух и са-
мо дрвеће мрзну од својега мириса. У градском
врту већ свира музика. Калдрма звечи од коњскога
топста; на све стране се чује смех, говор, луна ка-
пија... Војници, што беху на путу салутираше офи-
цирима, гимназисти се клањаху Никитину и како
је изгледало, свима што дођоше у врт у шетњу,
било је мило посматрати кавалкаду. Међу тим би-
ло је топло; облачићи, разбацани у нареду по небу
беху мили; сенке топола и акација што се проте-
заху преко широке улице и захватаху и на другој
страни куће до балкона и других спратова, — беху
некако пријатне и примамљиве.

Изидоше уз града у поље и пустише се касом по великом друму.. Ту већ не мирише дрвеће, не чује се музика, али се зато осећао мирис поља, видело зеленило ражи и шпеница, чуло пиштање понца, грактање вроне. Куд год погледаш — зеленило, тек овде онде прие се колибе, и онамо — далеко у лево, на гробљу, види се бела пруга од јабука што цветају.

Прејашаше покрај грудобрана, на поред пиваре, обиђоше гомилу војника музиканата, што хиташе у врт изван града.

Пољански има врло добра коња, — говорила је Мањусја Никитину, показујући очима официра, што је ишао напоредо с Варјом, — али ђудљива.. Није му забадава она бела шара на левој пози, и погледајте само како главу бацају. Сад се већ ничим не да од тога одучити: док не цркне све ће тако бацавати главу.

Мањусја је исто тако страсно волела коње као и њен отац. Будне јој тешко кад види у кога добро кљусе, и радовала се кад пађе махну туђем коњу. Никитин се опет није ни мало разумевао у коњарству. За њега је било са свим све једно, хоће ли држати коња на њему, или ће му пустити узде, хоће ли јахати касом или галопом; он је осећао само то, да му је поза неприродна, усиљена, и да према томе официри, који се умеју држати на седлу, морају бити више у вољи Мањуси, него он. И зато је био ревно и мрзео официре.

Кад пролазише крај баште ван града неко предложи да се сврате и да пију зелтерску воду. Свратише се. У башти је рала само грмовина и то млада, да се кроз младе огранке могла видети сва башта са естрадом, столовима столицама; видела су се и сва вранија гнезда, што наљичаше на велике шешире. Коњаници се са својим дамама слеглоше око једнога столића и затражише зелтерску воду. Њима прилазише познаници, који шетаху по башти. Међу осталима дође војни лекар у високим чизмама и капелник, који је очекивао своје музиканте. Лекар је јамачно мислио да је Никитин ђак, кад га запита:

— Ви сте изволели доћи овамо „на ферије?“

— Не, ја живим овде стално“... — одговори Никитин. — Ја сам наставник у гимназији.

— Је ли могућно? чуди се лекар. — Тако млад а већ учитељствујете?

— Од куда сам млад? Имам 26 година... хвала Богу.

— Имате, истина, и браду и бркове, па опет не изгледате старији од 22—23 године. Како сте младолит!

„Каква је сад свињарија! помисли Никитин. — Овај ме држи за балавца!“

Њему се никако није допадало да когод поведе реч о његовој младости, особито пред женскињем или пред гимназистима. Од времена кад је дошао у овај град и ступио у службу, — почео је мрзити своју младолитост. Гимназисти га се нису бојали, старци га зваху младим човеком, женскиње се радије пуштало с њим у игру, него у дуга суђења...

И он би дао не знам шта, само да би остарио бар за десет година.

Из баште пођоше даље, ка имању Шељостових. Стадоше на вратницама, изазваше Прасковију, надничареву жену и заискаше свежа млека. Али млека нико не хтеде пити, сви се само згледаше, насмејаше и обрнуше назад. Кад су се враћали назад, у башти што је ван града, свирала је музика; сунце се свалило за гробље, и половина неба багрило се у вечерњој светлости.

Мањусја је опет напоредо с Никитиним.. Њему се хтело да поведе говор о томе, како је страсно љуби, али се бојао да га не чују официри и Варја, па је ћутао. Мањусја је такође ћутала, и он је осећао зашто она ћути, и зашто јаше напоредо с њим, и био је тако срећан, да се и небо и земља и градско осветљење и силуета од пиваре — све то слило у нешто добро и ласкаво, и учини му се, да његов Граф Нулин иде по ваздуху и хоће да се успење на црвено небо...

Стигоше кући... У башти, на столу, већ крпи самовар, и на једном крају стола седи са својим пријатељима, чиновницима окружнога суда, старац Шељостов, и, то обичају, нешто критикује.

— То је циганија! говорио је он. — Циганија и ништа друго. Да, циганија!

Никитину се све допадало у Шељостових од времена, кад се заљубио у Мањусју. Данала му се и кућа, и врт, и вечерњи чај, и плетене столице, и стара дадиља, па чак и реч „циганија“, коју је старац волео почесто споменути. Није му се допадало само мноштво мачака и паса, нити мисирски голубови, који жалостивно уздишу у великом кавезу на тераси. Паса собних и пољских било је тако много, да је он, за све време познанства са Шељостовима научио да познаје само два: Мушку и Сома. Мушка је куче малено, размажено, зло, са влажном њушком. Мушка је мрзила Никитина; чим га спази, одмах окрене главу бочно, искези зубе и почне: „Ррр... пга...нга...нга...нга...ррр“...

Па онда се подвуче под столицу. А кад он покуша да је прогна испод столице, она залаје досадним лавезем, а домаћини онда рекну:

— Не бојте се, она не уједа... Она је добра...

Сом ти је био велики, при пас, на високим ногама, имао је реп чврст као штап. Кад се руча или чај пије, Сом обично шета испод стола и удара репом госте по чизмама или по ногарима од стола. Уопште, био је добар и глуп пас; али Никитин га није трпети могао зато, што је имао обичај да љушне њушку гостима на колена и да трља чакшире својим балама. Често пута Никитин би га ударао рукатком од пожа по широком челу, или би га штипао по носу, викао на њ, шта више тужакао га је домаћинима, али све то није му избавило чакшире од прљотина.

(Наставиће се)

НАСЛАДА

— А. С. ПУШКИН —

У досадној муци увенуће тако
 Мог живота једва развијени цвет,
 И младост ће кришом одлетети лако
 А траг ће јој бити — траг жалосни клет.
 Од тренутка оног рођења незнања
 Па до нежних дана што их младост да,
 Још наслада слатка мени није дана,
 Нит' жалосно срце какве среће зна.

Са прага живота у бескрајне краје
 Нестриљиво, журно пружао сам глед:
 Тамо, тамо, сањах, мора бити да је;
 Ал' то беше само за призраком лет.
 И развивши крила пуна бајна слада,
 У чаробној, нежној, у лепоти свој
 Љубав је се брзо појавила млада
 И преда мном хитно лет развила свој.

Инао сам тако циљу далекоме
 Ал' миломе циљу ја не стигох крај!...
 Ах, кад ли ће мени у весељу моме
 Удаљене среће да засија сјај?
 И буктиња драга младаљачких дана
 Да распламти сјаје згасла плама свог,
 И путању моју да осветли мрачну
 У осмеху љунком милог друга мог?

Милош П. Ђирковић

ЈЕЛЕНИН МУЖ

РОМАН

НАПИСАО Ђовани Верга

(НАСТАВАК)

IV

Пошто је берби био крај, Чезаре се врати у град, да почне своју адвокатску праксу. Чим га је Јелена видела, сва се зајанурила у лицу, уздрхталим гласом рекла му је добро дошао и тај глас дирнуо је толико младог човека, да га више никад није заборавио.

Обоје беху збунени, обоје су поруменили, кад су се у једанпут једним дугим погледом погледали. Као какав светли пламен прелетало је руменило преко Јелениног провидно бледог лица. Готово нехотично показа она једним муњевитим погледом на мајку и тај поглед казао је младићу све. До сада не беше он с њом прозборио ни једну реч, коју не би могла чути Камила, која је седела између

сестре и рођака и није дизала очију с чипака. Једно вече кад се дон Либорио нешто подуже задржао, а дона Ана га на балкону очекивала, усуди се он да јој први пут бојажљиво прозбори некол ко речи.

— Ваша мајка као да је нешто љута на ме?

Јелена одрицаше главом, али се одмах за тим замисли и наслони чело на руку. — Опростите ми Јелена, — настави он после дужег ћутања.

Први пут тада дочепав девојка бојажљиво и кришом његову руку и стиште је снажно, и не погледавши у њега.

Од тога тренутка поче за њега нов живот, живот пун снова, из којих су га болно будили дневни захтеви и бриге. Он се задуживао код другова, код пријатеља, код кројача, код праће, да би увек био лепо обучен и да би увек имао рукавице као Роберто. Кад год би писао кући, морао би да лаже и измишља изговоре, да му пошаљу новца, које је он трошио пре но што му стигну. У скромности, у којој је дотле живео, никад он није осећао мучних брига, које море људе по великим градовима. Више пута, у очајничким часовима, кад би био сам у својој собици и седео с наслоњеним лактовима на сто и лицем заривеним у руке, мислио је на далеки предео што се простирао у Алтавили испред његовог прозора, на ону дивну тишину свог завичаја где су чак и удари коњских копита и неносни бахат сељачких ногу имали за њ неке миле дражи. И сузе му удараху на очи, кад год би посматрао фотографије својих сродника, који удибљени у својој празничној пошњи, беђу на зиду повешани у реду крај Јеленине слике.

Сад кад је почео долазити к дон Либорију, све му се чинило друкчије, и он осећаше да се у својој унутрашности изменио. Дона Ана мотрила је Јелену бодрим оком, мерећи је дугим и немирним погледима. Кад би сви збуњено ћутали, не знајући ни сами зашто, Камила би наједаред полугласно шапула, као да је у цркви, неколико речи своје рођаку, и њеј тихи глас био би тада некако тајанствен у тој тишини. Па и дон Либорио није више био онај стари; ватрено је претресао политичка питања, погледи му севаху из лица, уоквиреног у седу, достојанствену браду; сваки час је намицао на очи чипкану капицу и између партије шмркао по мало бурмута. Јелена је седела и читала или би се нагнула над свој рад; тужна, као јагње одређено за жртву, погледала би Чезара, кад год главицу усправи, а груди јој се надимаху тако, да су се чипке покретале као да су живе. Већ од неколико недеља није свирао ни гласовир, и у том салону, где се није чуло ништа друго осем мешања карата и звецкања Камелиних плетећих игала, био је још највеселији Роберто, који је крај ње седео и посматрао њене руке, како се равномерно крећу.

То нерасположење ширило се као нека зараза. Чак и игра је патила од тога. Дон Либорио је преко воље мешао карте. Дона Ана једном приликом застаде у пола игре и упита младића, кад мисли да почне адвокатску праксу, да ли у његовој породици

праве какве планове за његову будућност, да ли ће се његове сестре поудавати пре но што се он ожени и т. д. Дон Либорио подбочио би се рукама на сто, држао капу у рукама и ћутао. Напоследку стаде говорити, како је прва дужност сваког часног човека, да оснује породицу, а адвокат, који хоће да стекне поверења код публике, мора пре свега имати жену. Роберто, који је већ седам година чекао на унапређење у дому за нахочад, да би се могао и он ожени, климао је одобравајући главом.

— Велике су то бриге та деца, настављаше дона Ана. Знам ја добро, шта то значи имати кћери за удају. Непрестано мора човек да стражари. То не говорим због Вас, Чезаре, ви сте часан човек. Али то су опасне ствари, да Бог сачува!

А дон Либорио, ходајући тамо амо по соби додавао би:

— Наши закони су непотпуни, зато што довољно не казне оне, који злоупотребе гуђе поверење. Онога, ко то учини требало би послати на галију!

Или:

— Рад бих био знати, шта би ми се одговорило сад, од како су уведени ти поротни судови, кад бих ја сам хтео да се у сличном случају наплатим силом своје песнице.

У том тренутку, пошто је отац опет сео и удубио се у игру препирући се с мајком, десило се оно, да је Јелена оштро погледала Чезара и оним својим гласом пронапугтала:

— Страх ме је!

(НАСТАВИТЕ СЕ)

РАД И ЗДРАВЉЕ

И у животу и у књижевности има типова људи растројених, апатичних, слабе воље, плашљивих, неодлучних, који нити умеју радити, нити се удубити у какву идеју, нити концентрисати своје мисли на пој, или на каквој другој одређеној и тврдој намери и тежњи. Веле, да је та неиздржљивост последица рђава васпитања и утицаја средине, која није кадра слабе да помогне и одржи, а снажне да упути, — да је последица оропулости и клонудости друштвене снаге, која је морала наступити после снажног полета духа за време преображаја.

Нека је тако. Али у место да се покорном неактивношћу скретимо руке, пошто већ признајемо да смо рђави продукти нашег начина живота и његових погодаба, — зар није боље, и није ли зар могућно, огледати, да са мање фатализма проучимо сам факат, па да се постарамо за своје препорођење, да се некако преобразимо, да унесемо више новине и културе, да од човека залишна, који се вечито тужи и вајка створимо здрава и корисна радника, који је чин и задовољава, а срећу и задовољство налази у раду?

Па како то да се постигне? Где да се нађе моћ и снага за борбу против сопствене немоћи и недостатка снаге? Ко ће се подухватити да поправи одрасло чељаде, које се већ ослободило правила свих педагога? Зашто не би отишли лекару и пожалили му се на то опште и нејасно осећање замора и млиставости, на ону одвратност и равнодушност према животу, на оне нагле прелазе из живахности у клонудост, из гнева у равнодушност, у неинтересованост и неосетљивост?

Ми смо навикли да лекару одемо тек онда, кад нам организам скоро већ сасвим откаже своје редовно функционисање. Нарочито у области душевна живота тражимо лекарске помоћи тек онда, кад је случај озбиљног и сасвим очигледног растројства већ наступио; а на лаку заморност и млиставост умног стања и умне радње ми се и не осврћемо. Ово долази отуда, што ми и данас на радње мозга и нервног система гледамо друкчије, него ли на радње осталих органа.

Прошле године изађе у Паризу четврто издање књиге дра М. Флерија *Introduction à la médecine de l'esprit*. Та књига доказује колико смо мало у праву. Овај даровити и познати психијатар из побројаних недуга интелегентна човека са тавља потпуну слику „модерне болести“ — неврастеније; и пружа не само дијагнозу, те болести, већ показује и сам начин лечења.

С том књигом хоћемо да вас упознамо.

По његовој одреби неврастенија је изнуреност можданих ћелица, општи умор организма, ослабелост пажње, недостатак воље. А постанак те болести др Флери приписује, у главном, изобиљу уживања и утисака. Разноврсни проналасци расту у нашој сувише утанчаној култури, која од човека тражи да живи у непрекидној ненормалној запетости. Колико је штетна та изобилност утисака може нам показати овај врло занимљив и прост психофизички оглед. „Узмите у десну руку динамометар. У мирном стању тела и ума он ће стати на 55 кр. Доста је само да погледате на какав живо, јасно, обојен предмет, или да вам слух ужива у музици, и динамометар одмах, под притиском ваше руке, скаче на 65 кр. После тог наглог повећања снаге наступа реакција, и кроз часак, два ви не можете на динамометру истерати више од 40 кр. А колико ли се удараца, колико ли се шибара задаје нашем организму усред шумног и разноликог градеког живота који обилато пружа и оку и уху нашем утиске, и који изискује далеко већи утрошак физичке снаге наше, благодарећи зато непрестаном кретању, у колима, вагону, лађи, куд год пођемо. И наше умне моћи исто се тако налазе у сталној запетости и напрезању. Савремен културни човек дужан је да прими и усвоји масу нових идеја, како би упоредо ишао с веком и својим временом. Па и у области осећања мало који од нас познаје срећну равнотежу.

Као што видите снага се троши грдно. Приход — за шта имамо да захвалимо немирном, непрекиданом сну и нехигијенском кретању, — приход рђаво

надокнађује тај утросак. Отуда се појављује преумореност, т. ј. рђава накнада за умор. И тада интелгентну човеку (а о њему говоримо) не остаје друго већ да запита лекара, јер је, разуме се, растројен, слаб телом и душом, пун (безузрочне) сете и одвратности према животу, а не зна томе узрока.

За такве болеснике најбољи је лек паметан и правилан рад, мисли Флери. Он вели, да се већина није заморила радом већ нерадом или неупућености у раду. Беспосленост је узрок сваком злу. За ту врсту болесника, за преуморене без умора, корисна је промена у начину живљења бар оном коме је изазвало првено растројство, и да усвоје миран, тих живот и ред, удешен просто на часове. Отидите у какав завод за лечење водом, тим пре, што је лечење водом врло корисно за неврастеничаре. Али веома добротворан утицај чини и привремено бављење у манастиру, усред мирна и једноветна живота. И пређашња времена показују, да што је теже и суморније доба било, тим је више слабих и у животу сатрвених тражило склоништа у обитељима Христовим. Људи умно јаки, и људи ума производна ретко се жале на умор. Навика на рад постане им тако јака, да их сваки поремећај и прекид у раду умори пре, него ли сам рад. Бива често да пате од мигрене људи врло заузети радом целе седмице. Њих сваке недеље спада мигрена, — очевидно изазвана беспосленошћу, која организму није обична.

II.

У ову врсту невропатичних појава Флери рачуна и толико распрострањену нашу — леност. Али не мисли он тиме на оне ленивце, који су задовољни собом и својим нерадом, којима је по глупости и урођеној лености то слатко. Флери се не интересује таквим субјектима, он их оставља, да се животом наслађују по вољи.

Његову пажњу привлаче од природе даровити и способни субјекти, али који се не користе тим даром, а уједно се злопате својом леношћу и нерадом. Често пута они са свим искрено обећавају и себи и другима, да ће се поправити, да ће на послетку прионути и на рад; на ипак они и даље продужавају беспослено и без икаква циља траћити дан за даном. Прави тип таквог нерадника дао нам је Зола у свом јунаку Лазару, који је вечито пун лених пројеката, неколико се пута лађа да их оствари, а никад ни један до краја не свршава. Живот је пун таквих злосрећника. У младости дају сјајних нада, а у првим сукобима у животу покажу се као људи меки, слабодушни, непотребни, који ништа нису постигли, ни зашта нису дорасли, који ни за шта не вреде. Неспособни да загреју место, да раде непрекидно, стално, дуго, упорно да продуже и одрже сједињену пажњу на једну идеју, — они ништа не довршују, ништа не приводе крају, и муче се са рођеном немоћу и слабошћу.

Невоља је, што се готово у свакоме од нас крије могућност да дођемо до таквог стања, као

што је леност својствена готово сваком човеку. Па и људи, који много и упорно раде нису са свим слободни од те тежње нераду.

Зола, један од најобилатнијих савремених романиста признаје, да код њега за све време његовог живота има часова, када се он бори са својом леношћу, са одвратношћу према раду. Али својом снажном вољом он је умео савладати тај урођени недостатак, и ако није постигао да ради више од 3—4 часа дневно, после чега му је нарочито добро долазила беспосленост.

Алфиреји није могао друкчије писати до да у завршној облику ставља богате замисли своје живомаште Његов ум стварао је лако, али је Алфије рија стало грдних мука да створене замисли и слике пренесе на хартију.

Русовљева усиљавања да ради позната су. Он је могао да мисли само кад лежи, иначе му је било тешко да прикупи мисли.

Па и Дарвин, чија су генијална дела писана тако јасно просто, исто тако није лако радио. Радио је по 2—3 часа дневно, па и то с напорима.

Многи одлични писци признају да их рад стаје великог труда. Већина их доиста и ради с трудом. Али одлучна и тврда воља да се достигне одређена мета учи их и како ће победити своју леност и како ће своју пажњу у ред довести.

Флери каже, да баш међу „леним неврастеничарима“ има махом великих мислилаца. Само треба да их савлада каква и еја, па да се њихова несрећена замисао и расплинуто уображење претвори у плодан умни рад и вредноћу.“ Он налази, да се „велики умови немоћних неврастеничара“ у суштини одликују само величином своје *idée-fixe* и навикама.“

Једна идеја која се у опште намеће својствена је само неврастеничарима; и Флери саветује, да се они тиме треба и да користе, као покретачем на рад, — дајући, свакако, тој *idée-fixe* потребан смисао и правац.

Лекарева је дужност да потражи код сваког болесника посебице извесну идеју која га води. Како то учини, нека га поступно навикне на рад.

Зато, пре свега, Флери хоће, да се тачно одреде часови за рад и одмор, за јело и сан. И овде се, као и код преуморености, правилност живљења показује као лек. Одређен број часова за рад јесте права потреба. То се може објаснити врло просто.

„С једне тачке гледишта наш је мозак потпуно сличан осталим органима тела, ако смо навикли да сваког дана једемо у 12 часова, онда сваког дана у то доба крв придолази у желудац, и он лучи желудачан сок. Ако често мењамо време у које једемо можемо ослабити варење. Тако је и с мозгом. Неправилан рад умори га, изнури га. Али као што се ни наше срце не изнури и куца док живимо, као што се желудац не умори варењем, ако су оброци регулисани, тако и наш мозак може да ради непрестано, чим му ми регулишемо његов рад и напор. Ако сте уобичајили да свако јутро у 8 часова почињете рад онда ће свако јутро

у то доба крв јаче придолазити у мозак, и он ће без великог и нарочитог напрезања с ваше стране, бити кадар да ради. С тога се не морате својеволјно заморним усиљавањем припремати на рад.

Сваки од нас зна како је по некад мучно прионути на какав рад. Од тог предходног напрезања од те „mise de traine“ може нас, у неколико бар, ослободити уредност у часовима рада. Тиме смо у могућности да уштедимо много снаге. Па онда кад смо већ мозак навикли, да ради у одређено време, и ваш се организам свикне на тај ред тако, да се рад јавља као потреба, коју можемо назвати духовном глађу. А то није фантастична утопија хуманог психијатра, јер потврде за то имамо и код многих писаца, којима је рад прека потреба као и ваздух.

Жорж Санд, на пример, научила је да одређен број часова посвети писању. Ако један роман сврши пре одређеног времена, она рад прекида само онга кад треба да запали цигару, и одмах наставља радити даље. Ако јој каква околност смета да за столом одседи редовне часове рада, она би се осећала нелагодно, као какво грешно ђаче.

III

У опште, ближе познајство с обичајима и навикама великих уметника и мислилаца, при њихову раду, може служити као нарочити доказ да рад, ако и усиљен али систематичан, не само што не изазива замореност, већ напротив, често се уједно и лечи.

Мишле је до тридесете године патео од неизлечиве главобоље: Приписивао је то заморености услед непрекидног читања и школских часова, — био је наставник. — Због тога он оде у Италију на шест недеља, да се одмори, али се није помогао. Тек је онда оздравио кад је почео да пише своју чувену историју. Продуктиван рад добро је утицао на његов мозак. Био је неуморни радник, шест часова дневно писао је. Скоро толико исто је времена трошио на збирање грађе из архива и библиотеке. Али, по речима његове жене, тако напрегнут рад криво га је све више. И тек кад му је дело било готово осетио је умор. Онда оде у село, и тамо се у брзо опоравио.

Иго, чији су списи пуни одушевљења и надањућа, радио је као какав канцеларист. „Он је надањуће потчинио навизи, те се свако јутро од 7 до 12 часова свети огањ морао спустити на његову главу.“ Тако вели о њему Флери, с осећањем поштовања и усећања; он се клања такој моћи и способности управљања својом мишљу. Ту способност није Иго губио у најтежим часовима живота. А тешких часова имао је врло много, и као грађанин, и као породичан човек. Ипак сви удари судбе нису му одузели снаге, већ су га шта више јачали, освежавали његову творачку мисао, и давали више снаге уметничким облицима, у којима је он опет налазио излаза својем тешком расположењу.

Балзак је радио стрпљивије и дуже од свију, а сам је знао, да му је по природи његовој, више свега био потребан мир и уживање. То му ипак није сметало да пише по 16 часова дневно, и да живи умерено, да проводи време у раду и да је увек уздржљив као што треба да је какав монах. Младим својим пријатељима, који су тек почињали писати, проповедао је он сурову литерарну хигијену. Треба да се за неколико година одрекну живота и света, да пију само воде, да лежу у 6 часова у вече, и да устају у 12 часова поћу, а да раде до зоре. Што је главно треба да живе потпуно умерено. Таква проповед списатељског аскетизма, изговарана је толико жарко и уверено, да су млади људи тврдо намеравали да тако и учине. Али разуме се, намера је остајала само намера.

И Дима-отац, кога (обично) знамо као човека лакоумна, безбрижна, створена за уживање, радио је сваки дан (редовно) тачно као часовник. (Сваки дан) устајао је ов рано, и писао је све до ручка, с малим прекидом око доручка. Али га тај рад није умарао и није му ништа сметао да вечери проводи весело у кругу другова и лепих жена, и да их осваја својом неисприном и ведром духовитишћу. Кад би осетио наступ умора и клонулости, ишао би у лов, или на какав краћи пут, и узгред разгледао старе градове и дворове, што ум је потребно било за романе. Патио је од неке мучне унутрашње болке, и за време најжешћих болова, он би седео за сто и заборављао се у раду.

IV.

Флери тврди да рад не само што растерује умор и леност, већ спасава од туге и зловоље.

„Творачки умови по својој природи не могу да буду суморни и зловољни. Ма како очајно било његово писање, ипак у самој дубини, некако на дну њихова дела, увек се опажа неугасна љубав животу и тврда вера у бољу будућност.“

Флери узима као знак неврастеније и ону неосновану, неодређену суморност, онај необични песимизам, тако распрострајен у друштву.

„Песимизам, тј. уверење, да зло превршује меру добра, обично се код културна човека налази у непосредном односу према научним знањима и уметничким утицима, прикупљеним у његову мозгу; и у обратном односу према количини потрошеног умног рада. То изобиље утисака изазива осећање тегобе и клонулости, а за њих је везано и суморно расположење.“

„Сумња, перешљивост, леност, страх, сета, жалост, све су то знаци мождање изнурености. Истипа те појаве изазива каткад и само какав озбиљан моралан узрок.“

Помоћу узбудљивих средстава — лекова, масаже, лечења водом, електрисања вешт лекар може да промени болесниково расположење. Кад му одреди начин живљења (разуме се који ће одговарати болесникову стању), и кад му поступно развије, тако

реши, способност за рад лекар ће моћи меланхолију преокренути у веселост и ведрину. Може се ово чинити и необично, али је тако. Али Флери изјављује одмах, да ни најмање нема глупог самопоуздања и вере, као да ће се водом и гимнастиком на свагда човечанство избавити од зла. Напоследку, то није ни потребно, јер само патње и невоље гоне људе да иду даље путем напретка и образованости. Он хоће само да нам покаже начин како да се избавимо од непотребна и бесмислена јадиковања и суморности. То је пак могућно тако исто, као што је могућно излечити се од наступа дивљег, ничим неизазваног гнева, који је штетан и за онога ко се љути, и за његове ближње. Такав гнев тумачи Флери као сувишак снаге, а јадање и суморност — као знак слабости и немоћи.

Он дели нервозне људе на слабе, или неврастене, и јаке или „hypersthéniqu-e“. Први су обично врло способни за умни рад, само ако умеју себе да савладају. А од „hypersthéniqu-a“, у раније доба, постајаху смели авантуристи. Они су онај сувишак снаге, који их притискиваше трошили на безумна јунаштва, а захвални синови подизаху им споменике. У наше „мирно доба“, када су ратови ређи, и такви су јунаци све ређи, и постају управо све гори. Или су преступници, или просто породични деспоти, који околину своју муче дивљим наступним испољавањем своје снаге, којој морају дати одушке.

Али се др Флери подухвата да и њих паметно лечи. Већина hypersthéniqu-a не налази задовољства у чарима умна рада. С тога, поред осталих средстава лечења њима се може препоручити лов, — законом одобрено убијање — који ће задовољити одушке њиховим дивљим инстинктима. У осталом, у крајњем случају, њих би доктор без премишљања послао на Мадагаскар или у ма коју другу тропску колонију, да војују с дивљацима.

V.

Очевидно је да има случајева, када (је) Флери мисли, да би требало предузети преке и одлучне мере. Тако је он излечио — од несрећне љубави једног даровитог белетристу. Волео је жену свога пријатеља. Доктор га пошаље у завод за лечење водом. Испочетка му је по каткад допуштао да види предмет своје страсти. За тим нађе да је време да престану и те походе. Он просто затвори белетриста у завод за умноболне. Несрећник је испочетка беснио и претио полицијом, после се поступно умирио, и кроз пет недеља изашао на слободу сасвим излечен (присебан).

Начин суров, али Флери уверава, да му је пријатељ, — који је написао после тога оригиналног лечења један ваљан роман, — топло захвалио на лечењу.

Флери признаје две врсте љубави: „једна весела, живахна, блага и тиха, млада и снажна љубав које животу даје вредности и дражи; а друга је жалосна сетна, болешљива, растројена, необуздана, немилостива, и жудна патње и муке.“ Таквом љу-

бављу обично неврастеничари воле. Ако тој несимпатичној слици додате још наступе неосноване и безумне љубоморе, онда ће вам бити јасно зашто је хумани психијатар био готов да свога пријатеља и у лудницу затвори, само да би га избавио неприродне изопачене страсти, коју Флери срањује с морфинизмом. Он повлачи паралелу између отрова и љубави по њихову утицају на организам, па је уверен да су и начин лечења врло слични. Нарочито означава као штетну и чисто неморалну ону љубав, која се пређе назвала платонском, а сад носи модерни назив „флерта“. Оштро је осуђује.

Али ни љубомору не штеди. Психологија љубоморе по њему је сујета, која је свагда готова да ожалости и увреди, а уједно је и болешљиво понижавање себе сама. Он вели да већина љубоморних јесу и неврастеничари. То показују бар најинтезивнији зарезљиви наступи. Лака ужина или мало кофеина одмах ће ублажити и растуриати мучилачка подозрења савремених Отела.

Као карактерна црта неврастеника јавља се још и својство променљивости расположења. Промене у „расположењу“, као што се обично говори, дешавају се са свим независно од спољашњих или унутрашњих узрока. Неврастеник тугује, љути се, реваљује, пати, — и све то не с тога, што су такве околности у његову животу, већ с тога, што његов нервни систем ради лениво или неправилно.

Флери обећава да се може излечити баш та несталност воље, та слабост и мртвост мишљења и поступака, што доводи човека до зачамалости и лености, и која га са своје стране застројава и изазива непрекидно у њему осећања заморености.

VI.

Флери вели да уз физички утицај на душу и дух један вешт, искусан лекар може да нас избави од оног тешког недуга, који Сенкјевић назва „l'improductivité slave“, очевидно не знајући, да баш због те „неплодности“, непроизводности, нерада страдају многи интелегентни људи на западу.

Рад, рад, рад, ето оздрављења и избављења од свих зала и невоља. Срећа је само у раду у вредноћи, вели овај психијатар — моралист. Само треба створити могућности, начина да се та срећа нађе. Треба нас научити да љубимо а да не мучимо себе, и да радимо неуморно.

Задатак велики и хуман. Да се он изврши треба много снаге, знања, дара, али најглавније је имати несебичне љубави ка човечанству.

Флери одређује лекару ту тешку дужност.

Он предлаже да се на медицинским факултетима оснује катедра „деонтологије“, науке о професионалним дужностима и обавезама. Боји се само да се не би безуспешно са те катедре борило против меркантилног духа који ће канда да се усели у храм лекарске науке. Лекари пак могу савесно, колико било, да покрећу унапред скоро невидљив

али непрекидан прогрес човечанства ка оној мети, којом се тежи да се патње, неприродности и дисхармоније у њему сведу на минимум.

Рад и здравље су основа живота и срећа човечанства, вели д-р Флери.

С руског.

ЗАНИМЉИВЕ СИТНИЦЕ

Педесет година навршило се у овој години од постанка чувене драме „Госпође с камелијама“ од Александра Диме млађег. На тој драми зарадио је Дима преко милијун динара; али ни један писац није се борио са толико тешкоћа, док је успео, да му се драма у позориштима приказује. Прво излаже „Госпођа у камелијама“ било је у виду новеле. Други један писац покушао је да је драматизује, али му покушај није ишао за руком, што Диму наљути те за осам дана напише савашу драму. Оцу његовом Александру Дими старијем, тако се допала та драма кад му је син беше прочитао, да је плакао од узбуђења и задрљивши сваша зауне га да му уступи драму ради представљања у позоришту, коме старији Дима беше управник. Али су поверљиви сметали Дими сину да учини оцу по вољи, него се обрати позориштима Gaité и Gymnase понудивши им драму на продају, што ови одбију. Најзад се смиљује једно од мањих позоришта и прими комад, али га одмах баца у своју архиву. Дима употреби тада стари лек: да заинтересује знамените глумице за насловну улогу на њу у томе није имао среће, те му драму врате с примедбом да никако није за позорицу. Кад је то позориште добило новог управника, Дима опет поднесе своју драму али на првој проби изјави чувена глумица Форгељ да јој се не допада улога Маргерите Готје и неће да је игра. Тада понуде госпођу Дош, једну од најзнаменитијих глумица у то доба, која је ценила Димов дар, и она се прими да најљиве проучи насловну улогу, али пре прве представе цензура забрани давање комада. Две године после тога, кад је де-Морни постао министром просвете, буде дозвољено представљање „Госпође с камелијама“ у позоришту Voudeville, где је одмах прве представе драма пожњела огроман успех и прокрчила себи пут на све светске позорице.

Првобитни људски станови. — Доста је вероватности у томе, да је, за време првога преласка свога из зоолошког периода, први човек живео на дрвету, као животиња, која се пуза по дрвету, правећи тамо себи стан слично најсроднијим му првим људима других родова и породица. Фридрих Енгелс допушта овај начин живота за цео први период дивљаштва у човечанству, за период, који је окарактерисан готово искључно биљном храном и свршава се епохом, кад је човек почео употребљавати за храну рибе и друге животиње, које живе у води, а такође се упознао и с употребом ватре. Но с погледом на то, што је дрвеће било склониште предака човекових, тешко је рећи, у колико се може њему дати назив човека не само у чисто-зоолошком смислу, но и као бићу, које представља зачетке даљег развоја. Путници новог времена, често су сретали групе људи, с нижом културом, где живе привремено по дрвећу, али имају и друкчија станишта. Становници Тасманије живели су са својим породицама у дупљама великих дрва, али су у исто време умели правити и колибе, истина, врло жалосне. Малајци, становници на бреговима Замбезе, Бати-на Суматри, племена Меланеска и племена Јужне Ин-

дије праве себи склоништа с разним циљевима; али су такође добро познати са грађевинарством и саме њихове грађевине сведоче, да им је техника довољно развијена.

Прва станишта нису тражила никакве особите технике. „Дивљаци на Андаманским острвима — пише Тајлор — иду на морску обалу и тамо, под каквом стеном, која би их штитила од ветра, изрију себи лежиште у песку. У пећинама испод стена скривали су се и стари дивљаци Европе. Пећине су готове куће, како зверињу тако и човеку.“

И првобитни је човек копао себи јаму у земљи и насељавао се у пећинама, бирајући оне, које су суве, и где се мање могао суверести са многобројним и силним својим супарницима — дивљим зверовима.

Касније он је проширио пећине и почео их прилагођавати уметнички за свој живот.

Сеоске куће у Индији. Села у Индији су неједнака по изгледу и карактеру. У понеким крајевима су оградама ровом и великим зидом, тако, да свако село личи на малу тврђавицу; у другим крајевима те ограде служе само за затварање стоке; али има села и без сваке ограде.

Сеоска кућа у сваком крају Индије има засебан тип и начин грађења куће одређује се с погледом на месни климат. Индустанске куће граде се од исушена ћерничка, или просто од глине; оне су просторне, али нису тако лепе као у Бенгалији. — На Хаитеким брдима и западно од њих праве се куће са ниским зидом а високим, заостреним кровом; стреха се спушта скоро до земљу; свака је кућа окољена дубљем и дрвећем и тоне у зелен. Краставци, диње и хиљаде бујних биљака покривају дом густом копреном. — На источном је крају клима другојачија; тамо по неколико месеци не бива ни капље кише, с тога се ту граде домови од камена, са терасом место крова. На другом крају оваква кућа не би издржала ни један пљусак, овде су добре да заштите од ватрених зрака сунчаних. Ту су куће високе свега метар и по (с кровом) и више личе на развалине, на гомилу љубрета, на мравињак, него на човеково станиште. — У јужном крају полуострва материјал је за грађење исти, али је израда много чистија. Куће покривају широким црвеним и белим хоризанталним кровом. Те отворене боје дају кућама весело и допадљив изглед.

Туди, становници такозваних Плавих планина живе врло бедно. Њихове колибе имају обично 2 хвата у дужину, четири аршина у ширину, хват у висину; место врата и прозора имају квадратне отворе, који служе како за осветљавање и проветравање куће, тако — и за излазак домаћина. Европљанину би незгодно било живити у таквом простору и тако уређеном, али Индуси не осећају се због тога ни мало незгодно. То је донекле и појамно, пошто Индус проводи скоро сав живот ван куће, а враћа се тек онда, кад наступе мочарна времена, кад он скоро све време проводи у спу, или у у чучању. — У Мизору села имају још жалоснији изглед.

У опште у свима мочарним покрајинама куће се покривају трском, сламом, палмовим лишћем; у крајевима пак сувим — а то је у јужном крају Декана и на Карнатском врелу — кровови су од ћерничка и камена. — У најсевернијим покрајинама Индустана куће се граде од јаког кедровога дрвета, и то, на три спрата. Први спрат служи за станиште стоци, други — за житнице и оставу ствари, трећи — за породицу домаћинovu. Овај последњи спрат је окружен галеријом.

Обично свака сеоска кућа има свој врт, који је ограда живом оградом, или иначе.

Садржај: „Бег Али-Бег и Арка Атлантика, из књиге о љубави“ (песма). „Учитељ књижевности“. — Наслада, А. С. Пушкин, (песма) „Јеленин муж“ (наставка) — „Рад и здравље.“ — „Занимљиве ситнице.“ —